

УДК 271/272: 316.4

DOI: <https://doi.org/10.17721/sophia.2025.26.10>

Ірина ФЕННО, канд. філос. наук

ORCID ID: 0000-0001-8268-7675

e-mail: [fenno@knu.ua](mailto:fенно@knu.ua)

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

КАТОЛИЦЬКІ ТА ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКІ ГРОМАДИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШАБНОЇ ВІЙНИ

Вступ. Здійснено аналіз функціонування католицьких і греко-католицьких громад в умовах повномасштабної війни, виявлено основні виклики та загрози. Під час дослідження змін у житті релігійних організацій України, особливу увагу приділено обставинам, у яких доводиться провадити діяльність громадам, а саме – регулярні обстріли, захоплення певних територій ворогом, перебування спільнот у зоні воєнних дій, чи потрапляння в окупацію. Усе це спричинює зникнення громад, їх примусову евакуацію чи добровільне переселення, розселення по різних територіях тощо.

Методи. Використано методи аналізу і синтезу для дослідження стану і основних викликів в житті релігійних громад, а також виявлення особливостей їх функціонування в умовах війни. Застосування компаративного методу дозволило зіставити становище різних конфесій та виявити основні тенденції, характерні для католицьких та греко-католицьких громад.

Результати. За допомогою аналізу ситуації із забезпеченням релігійних прав і свобод на окупованих територіях виявлено значні порушення у сфері релігійної свободи. Ідеться про інституційні обмеження та заборони, а також переслідування та фізичний тиск на священнослужителів та вірян. На місцях створюються умови, які унеможливають діяльність релігійних організацій, якщо ті не виявляють лояльність до окупаційного режиму, відмовляються від співпраці чи юрисдикційного підпорядкування РПЦ. Наведено свідчення переслідування греко-католицьких священнослужителів та депортації із застосуванням різних форм насильства. Також майно католицьких та греко-католицьких громад є незахищеним перед свавільними діями окупаційних режимів. Визначено, що всі ці чинники призвели до того, що на тимчасово окупованих територіях припинили існування майже всі католицькі громади і абсолютно всі греко-католицькі.

Висновки. Акцентовано, що війна значним чином вплинула на стан та діяльність релігійних спільнот, їх локацію та чисельність в окремих регіонах, однак католицькі і греко-католицькі спільноти продемонстрували високий рівень соціальної мобілізації, солідарності та згуртованої праці заради перемоги України.

Ключові слова: війна, католики, греко-католики, громади, релігійне життя, релігійні споруди, тимчасово окуповані території.

Вступ

Повномасштабна війна спричинила вагомі зміни в житті релігійних організацій України, і католицькі і греко-католицькі спільноти не є виключенням. Очевидно, що постійними загрозами постають регулярні обстріли, захоплення територій чи перебування спільнот у зоні воєнних дій – це ті умови, через які цілі спільноти чи окремі віряни вимушено евакуюються, через безпекові обставини втрачають контакт зі спільнотою чи змушені відмовитись від релігійних практик, однак водночас спостерігається активна діяльність церков для надання різних видів допомоги і підтримки – духовної, психологічної, гуманітарної та іншої. Тобто війна вплинула на стан та діяльність релігійних спільнот. Релігієзнавче дослідження таких трансформаційних процесів значною мірою дозволить зрозуміти, як загалом змінюється релігійний ландшафт України внаслідок повномасштабної війни.

Про зміни релігійного ландшафту України, спричинені війною ще з 2014 р., зазначали дослідники та експерти (В. Єленський, І. Козловський, Р. Халіков, Л. Филипович, Х. Казанова). Але однозначно повномасштабна агресія значно загострила ситуацію. Однак, щоб зрозуміти масштаб змін, варто звертатись до вивчення та аналізу життя релігійних громад на локальному рівні та вивчати окремі конфесії. Тому це дослідження зосереджує свою увагу на католицьких та греко-католицьких громадах, що, хоча кількісно поступаються православним в Україні, однак відіграють важливу роль у релігійному та суспільно-політичному житті України.

Питання, як саме Католицька церква реагує на російсько-українську війну, яким чином змінюється її позиція щодо війни і як виявляється публічно, аналізували в останні роки досить активно як закордонні вчені, так і українські, серед них М. Фогт, К. МакЛарен, П. Смицнюк, Е. Харрісон, М. Мариневич, А. Бабинський, Г. Г. Юстенгофен, Ю. Щурко,

Т. Немет та інші, однак питання радше стосувались теологічного чи етичного обґрунтування справедливої війни та справедливого миру, як ці ідеї походять із соціального вчення Католицької церкви, також політика Ватикану щодо України та РФ у вимірі міжнародних відносин та дипломатії. Однак питання, що стосуються того, як війна впливає на громади, значною мірою залишається поза увагою дослідників, проте варто вказати на здобутки Ц. Смуневські, Б. Бадю, Р. Бенедіктер, О. Недавної.

Методи

У статті використовуються методи аналізу і синтезу для дослідження стану й основних викликів у житті релігійних громад, а також виявлення особливостей їх функціонування в умовах війни. Застосування компаративного методу дозволило зіставити становище різних конфесій та виявити основні тенденції, характерні для католицьких та греко-католицьких громад.

Метою статті є проаналізувати та виявити основні виклики та загрози, які стоять перед католицькими та греко-католицькими спільнотами під час повномасштабної війни. Для цього необхідно виконати такі **завдання**: по-перше, проаналізувати стан розвитку спільнот до війни, по-друге, визначити, як війна вплинула на стан спільнот, окрему увагу звернувши на тимчасово окуповані території та території, де ведуться активні бойові дії, зокрема східні та південні регіони України, по-третє, виявити, як релігійні спільноти реагують на виклики війни і які зміни відбулись у діяльності релігійних організацій.

Стаття базується на результатах та узагальненнях, отриманих завдяки участі у двох дослідницьких проєктах: 1. "Релігія в огні: документування воєнних злочинів Росії проти релігійних громад України", що проводиться ГО "Майстерня академічного релігієзнавства" з березня 2022 року, і сфокусований на зборі свідчень та документуванні фактів пошкодження релігійних споруд та інших

воєнних злочинів російської армії проти релігійних громад. 2. "Сприяння полісі-діалогу та ціннісно орієнтованій розробці публічних політик" Аналітичного центру Українського католицького університету, основною метою якого є створення аналітичної рамки та пошук етичних орієнтирів для вироблення сталих і дієвих політик (і у сфері релігії зокрема) у відповідь на складні виклики, спричинені тимчасовою окупацією РФ територій України (ТОТ).

Результати

Католицька церква після відновлення незалежності України у 1991 р. мала змогу відновити свою діяльність, бо радянський період позначений важкими випробуваннями для католиків із переслідуваннями та існуванням у підпіллі. Однак священство та парафіяни все одно, навіть у складні радянські часи, зберегли віру. І тому за першої нагоди почали активно розвивати свої громади, провадити відкрито релігійні богослужіння та інші релігійні практики, розбудовувати парафіяльне життя та шукати можливості для активізації різномірної діяльності. Римо-католицька церква складається з 7 дієцезій і серед них 1 архидієцезія (Дієцезія, б. д.), а також станом на 2022 р. мала у складі 867 громад, володіла 103 монастирями, 10 духовними навчальними закладами, кількість священнослужителів та чернецтва становила 900 осіб (Звіт про мережу релігійних організацій ..., б. д.).

Українська Греко-католицька церква, що є Східною католицькою церквою свого права (*sui iuris*) складається з 365 архієпархій, єпархій та екзархатів як в Україні, так і поза її межами (Єпархії та екзархати Української Греко-Католицької Церкви, б. д.), а також мала зареєстрованих 3349 громад станом на 1 січня 2022 р., володіла 98 монастирями, 15 духовними навчальними закладами, кількість священнослужителів та чернецтва становила 2902 осіб (Звіт про мережу релігійних організацій ..., б. д.).

І якщо спочатку найбільше католицьких і греко-католицьких парафій були на заході України, то в останнє десятиліття приходи та парафії стали активно розвиватись у центральній Україні та утворювались окремі осередки на півдні та сході. Як зазначає К. Зарембо в книзі "Схід українського сонця. Історії Донеччини і Луганщини на початку XXI ст.", хоча кількість католицьких і греко-католицьких громад на сході України була незначною, однак церква була помітною та активно у різних формах служіння і тому парафіяльне життя розвивалось. "Греко-католицька церква залишалась чужою та «бандерівською» для місцевої влади... оскільки її сприймали як маргінальну, таку, що спрямована тільки на нечисленних «своїх»" (Зарембо, 2022, с. 136–137).

Активну соціальну та благодійну діяльність проводять РКЦвУ і УГКЦ, представники (тобто глави церков) обох релігійних організацій є у складі Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій, міжрелігійного об'єднання України, покликаного для діалогу і співпраці в питаннях духовного життя країни, налагодження зв'язків з органами державної влади різних рівнів і комунікації щодо важливих суспільно значущих питань та процесів, міжнародних контактів та представлення інтересів України на міжнародних майданчиках. Активна громадська діяльність є притаманною обом релігійним структурам, і тому як Глави церков, так і колегіальні структури, єпископат та парафіяни беруть участь у суспільно-політичному житті країни, при цьому відповідаючи на виклики як безпосередньою участю в громадському секторі, так і через публічні заяви, виступи, постанови синодів, декрети, пастирські послання та інші офіційні документи. Війна не стала винятком, і католицькі та греко-католицькі громади опинились, з одного боку, в небезпеці через обстріли,

воєнні дії та інші наслідки війни, а, з іншого боку, інтенсифікували свою гуманітарну, соціальну та благодійну діяльність, надаючи різну допомогу та підтримку всім, хто її потребує.

Передусім варто проаналізувати більш детально, як вплинула війна на функціонування релігійних громад. Можна виокремити низку факторів, які стали ключовими причинами змін релігійного ландшафту, пов'язаними з війною. По-перше, це захоплення низки територій і встановлення окупаційного режиму на них. По-друге, нищення релігійної інфраструктури внаслідок обстрілів, ведення бойових дій, тимчасового захоплення певних територій чи локацій ворогом.

Тимчасова окупація певних територій України, що розпочалась ще з 2014 року, внаслідок якої відбулась втрата контролю, встановлення прямої чи опосередкованої влади РФ на них, фактично означала встановлення нових управлінських структур, окупаційних режимів та поступову інтеграцію у законодавче, політичне та економічне поле РФ. Унаслідок повномасштабної агресії РФ кількість окупованих регіонів збільшилась, і з представниками так званих ДНР, ЛНР, частиною Запорізької та Херсонської областей було "ратифіковано" договори про приєднання їх до РФ як окремих нових суб'єктів федерації.

Релігійне життя на тимчасово окупованих територіях (ТОТ) зазнало суттєвого впливу від встановлення нових законодавчих норм та впровадження релігійних політик. При тому певні регіони регулюють діяльність релігійних організацій на них своїми окремими постановами та наказами. На місцях створюються умови, які унеможливають діяльність релігійних організацій на ТОТ, якщо то не виявляють лояльності до окупаційного режиму, відмовляються від співпраці чи юрисдикційного підпорядкування РПЦ. Аналітичними та моніторинговими центрами фіксується значне скорочення загалом кількості та спектра релігійних організацій на окупованих територіях. Така тенденція уже спостерігалась від 2014 року, і про це повідомляла голова ДЕСС у 2020–2022 рр. Олена Богдан (Релігійна свобода в умовах агресії РФ проти України ..., 2022). Однак і сучасні дослідження стану релігійного життя підтверджують цей процес. Що стосується католицьких та греко-католицьких громад, то ситуація видається катастрофічною, їхні громади є абсолютно знищеними.

Особливу увагу варто звернути на повну заборону діяльності УГКЦ на частині території Запорізької області, яка перебуває в окупації. Розпорядженням, що видано окупаційним режимом 26 грудня 2022 р. (Окупаційна влада РФ заборонила діяльність УГКЦ на окупованій частині Запорізької області ..., 2023), унаслідок звинувачення УГКЦ у порушенні законодавства РФ про релігійні та громадські організації, її заборонено на цій території. У тексті документа подається, які саме порушення "вчинила" РО, вони пов'язані з "роботою її керівництва в інтересах іноземних спецслужб, участю прихожан у масових безпорядках та антиросійських мітингах в березні – квітні 2022 р., зберіганням вибухових речовин та вогнепальної зброї на території культових споруд та допоміжних приміщень, розповсюдженням літератури, що закликає до порушення територіальної цілісності Російської Федерації, а також активною участю громад УГКЦ на території Запорізької області в діяльності екстремістських організацій та пропаганді неонацистських ідей" (Окупаційна влада РФ заборонила діяльність УГКЦ на окупованій частині Запорізької області ..., 2023). Відповідно до цього ж розпорядження, забороняється також діяльність організацій "Орден Лицарі Колумба" як така, що пов'язана зі спецслужбами США та Ватикану і благодійних організацій Карітас.

За розслідуванням одного з медіавидань, з 15 парафій Римо-католицької церкви залишилася лише одна, із 49 парафій Української греко-католицької церкви – жодної (Ehrlich, 2025). Те саме підтверджують слова Канцлера Донецького екзархату УГКЦ Андрія Бухвака, він повідомив про значні переслідування священників УГКЦ на окупованих територіях і знищення усіх парафіяльних осередків: "Наші отці залишалися служити з людьми, доки дозволяли обставини. Спочатку окупаційна влада не проявляла своєї неприхильності до греко-католицької церкви. Але пройшов дуже короткий час, і вони показали, що УГКЦ є небажаною для них. Залякували отців, щоб змусити їх виїхати. Погрози, приниження – стиль КГБ. Вони нічого нового не придумали" (Віра під заборонуою ..., 2024).

Звіти міжнародних правозахисних організацій та аналітичних центрів фіксують неодноразові свідчення застосування до священнослужителів та вірян різних форм насильницького тиску. Фізичні переслідування, допити із застосуванням насильства та приниження, примусова депортація, викрадення, незаконні ув'язнення, катування і вбивства – це все воєнні злочини, які здійснювались щодо священнослужителів різних конфесій. ДЕСС планомірно збирає інформацію про такі випадки і повідомила про те, що "понад 40 священників і пасторів, ченців, викладачів духовних навчальних закладів вбили російські військові під час окупації Київської, Чернігівської, Херсонської областей; велика кількість священнослужителів загинули під час обстрілів Донецчини, Луганщини і Харківщини" (Заява Державної служби України з етнополітики та свободи совісті ..., 2024). Трьох священників УГКЦ з м. Мелітополь, що є на окупованій території Запорізької області, було примусово депортовано, перед тим вони пройшли допити, а також двох священників з Бердянська – о. Іван Гелету та о. Івана Левицького, були ув'язнено, вони 19 місяців перебували в полоні, але наразі їх уже звільнено під час обміну полоненими в червні 2024 р.

Священнослужителі, які пройшли через служіння в окупації допити та полон, перебуваючи вже пізніше в безпеці, ділились своїми спогадами про свавілля і злочини, що їх чинили окупаційні силові структури (наприклад, в інтерв'ю зі священниками УГКЦ о. Петром Креніцьким, о. Олександром Богомазом та о. Богданом Гелетою). В одному зі свідчень, поданих о. Петром Креніцьким, він ділиться деталями своєї "депортації": "Після Служби Божої ... заїхала машина – шестеро чи скільки їх було, вже не пам'ятаю, закрили ворота і відразу почали бити: затягли мене за стіну, вдарили, потім – на коліна, били. Не пам'ятаю усього, бо "зареєстрував" тільки перші удари... Після того, як мене кинули до стіни і на коліна, робітників вивели, бо хтось запротестував. Знову вдарили мене головою об стіну – розбили голову. Потім робили обшуки – і в церкві, і по хатах. Дивувалися моїм "хоромам", бо парафіяльний будинок тільки почали будувати, і я жив у дуже примітивних умовах... Потім натягли мені міх на голову – і в машину, між двома озброєними. Возили-возили, поки мені не стало погано. Коли вже я не міг дихати, кажу: "Ну то допоможіть уже, щоб я добрався додому, до неба, бо повітря не вистачає, душуся". Той із ФСБ сказав, щоби зняли міх. Тоді побачив, що ми рухаємося в напрямку Василівки" (Козак, 2022).

Ще одним вразливим питанням для релігійних організацій на ТОТ залишається статус майна, рухомого і нерухомого, а також власне незахищеність культових споруд від свавільного захоплення, експропріації, пограбувань та руйнувань унаслідок обстрілів та бойових дій. Відповідно до наказу окупаційного режиму в Запорізькій

області треба було "передати рухоме та нерухоме майно і земельні ділянки Церкви в розпорядження окупаційної військово-цивільної адміністрації Запорізької області; розірвати договори оренди приміщень і земельних ділянок, які раніше уклала Українська Греко-Католицька Церква з місцевими органами влади в Запорізькій області". Окупаційна влада РФ заборонила діяльність УГКЦ на окупованій частині Запорізької області (2023). Тобто правових механізмів для того, щоб захистити своє майно, релігійні організації не мають, а окупаційна влада розпоряджається релігійним майном неполяглих релігійних організацій на свій розсуд, перетворюючи культури споруди на будинки культури для молоді, склади чи логістичні бази, притулки тощо. Свідчення про те, що відбувалось з майном УГКЦ після "депортації" священнослужителів можна віднайти в о. Олександра Богомаза: "Ясно, що майже все там пограбовано. Що могли, люди поховали. Наприклад, я знаю, що люди ховали ікони, ризи, чаші, але побутові речі й техніку таки з церкви повикрадали... У священників повідбирали житло. Наприклад, у помешканні мого співробітника отця Владислава зараз живуть окупанти, те саме в Снігурівці під Токмаком, в Орловому" (Фенно, 2024).

Окрім того, релігійні споруди на ТОТ і в зоні бойових зіткнень, а також по всій території України піддаються регулярним прицільним та неприцільним обстрілам, унаслідок чого зазнають руйнувань різного ступеня або ж навіть повністю знищуються. Відомими також є випадки, коли релігійні споруди захоплює ворог і використовує у воєнних цілях, наприклад, вони перетворюються на штаби, склади боєприпасів чи навіть снайперські позиції (Басаурі-Зюзіна та ін., 2022). Зрозуміло, що неможливо отримати дані щодо стану культових споруд чи зібрати свідчення про пошкодження чи руйнування із захоплених територій чи тих, де ведуться постійні бойові дії. Очевидно, що в низці міст та селищ, які повністю або значною мірою зруйновані, знищена вся інфраструктура, включно з релігійною, а релігійні громади в них припинили свою діяльність (серед таких міст м. Сєверодонецьк, Лисичанськ, Соледар, Мар'їнка, Рубіжне, Попасна, Волноваха, Лиман, Ізюм, Оріхів та інші). Однак відомі також приклади не тільки евакуації населення (добровільної чи примусової) із зони особливої небезпеки, але і евакуації культових споруд. З огляду на те, що увагу в статті сфокусовано на греко-католицьких та римо-католицьких громадах, варто зазначити про евакуацію храму Святих апостолів Петра і Павла УГКЦ з м. Мирноград у Донецькій області: через постійні обстріли спершу було евакуйовано всіх парафіян, а потім священник і волонтери вивозили церковне майно, цінні речі (ікони, хоругви, бібліотеку) (У Мирнограді на Донеччині під обстрілами евакуюють храми УГКЦ, 2024).

Тобто ми бачимо, що церкви намагаються усіма можливими способами вберегти та забезпечити своїх вірних і культові споруди та майно, що вціліло, і при тому знайти можливість для продовження функціонування в умовах війни.

Релігійні громади також зазнають втрат і значних збитків і від нищення та руйнувань релігійних споруд унаслідок війни. Аде це все означає як суттєві обмеження релігійної свободи, так і втрати культурної спадщини. За час повномасштабної війни 28 культових будівель католиків та греко-католиків зазнали руйнувань та нищення (Майстерня академічного релігієзнавства, 2025), серед них найбільше в Донецькій, Запорізькій, Херсонській та Київській областях, однак також релігійні споруди католиків і греко-католиків зазнавали обстрілів і пошкоджень

унаслідок обстрілів на Луганщині, Хмельниччині, Тернопільщині, Львівщині. Тобто це все засвідчує, що релігійні громади вимушені потерпати значною мірою від війни і страждають так само від дій ворога.

Дискусія і висновки

Попри складні обставини існування греко-католицької та католицької громади, як загалом і інші релігійні громади в Україні, продовжують своє функціонування в умовах війни. Еклезіальні структури та центри запроваджують додаткові механізми та процеси для захисту вірян від наслідків війни, надають необхідну підтримку та допомогу для тих, хто цього потребує, та створюють умови, які дозволяють і далі відвідувати богослужіння та інші релігійні практики. Попри безпекові ризики низка громад і священнослужителів здійснюють своє служіння у прифронтових територіях, однак на тимчасово окупованих територіях громади припинили свою діяльність. Тобто війна значним чином вплинула на стан та діяльність релігійних спільнот, однак католицькі і греко-католицькі спільноти продемонстрували високий рівень соціальної мобілізації, солідарності та згуртованої праці заради перемоги України. Дослідження умов та особливостей діяльності релігійних громад в умовах воєнного стану дозволяє аналізувати проблему в ширшому масштабі, тобто – наскільки вдається захистити релігійні права та свободи громадян, наскільки діяльність релігійних організацій в умовах війни пов'язана з релігійною та національною безпекою.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

- Басаури-Зюзина, А. М., Лешинський, А., Нікіфоров, К., Підгорна, Л., Севастьяніва, У., Фенно, І., & Халіков, Р. (2022). *Релігія в огні. Звіт за результатами моніторингу фактів пошкодження релігійних споруд внаслідок широкомасштабного російського вторгнення в Україну (24 лютого – 24 серпня 2022 року)*. Майстерня академічного релігієзнавства. <https://surl.li/klalkb>
- Віра під заборону: Як у Запорізькій області з допомогою викрадені священників та захоплення храмів окупанти знищили релігійну свободу.* (2024, 20 червня). Перший Запорізький. https://1news.zp.ua/vira-pid-zaboronoyu-yak-u-zaporizkij-oblasti-z-dopomogoyu-vikraden-svyashhennikiv-ta-zahonnnya-hramiv-okupanti-znishhili-religijnusvobodul/?utm_source=ukrnet_news
- Дієцезії.* (б. д.). Римско-католицька церква в Україні. <https://rkc.org.ua/rkc-v-ukrayini/diyeczeziyi/>
- Стархії та екзархати Української Греко-Католицької Церкви.* (б. д.). Українська Греко-Католицька Церква. <https://ugcc.ua/eparchies/>
- Зарембо, К. (2022). *Схід українського сонця. Історії Донеччини та Луганщини початку XXI століття*. Човен.
- Заява Державної служби України з етнополітики та свободи совісті щодо кампанії з маскування злочинів Російської Федерації проти релігійної свободи, гідності людини, прав віруючих.* (2024, 17 червня). Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС). <https://dessa.gov.ua/zaiava-dess-shchodo-kampanii-z-maskuvannia-zlochyniv-rf-proti-relihiynoi-svobody-hidnosti-liudyny-prav-viruiuchykh/>
- Звіт про мережу релігійних організацій. Станом на 1 січня 2022 року.* (б. д.). Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС). <https://dessa.gov.ua/religion/>
- Козак, О. (2022, 26 грудня). "Священники відчували, що є потреба бути з людьми, щоб допомагати їм знаходити світло душі, надії і Божої любові", – о. Петро Креніцький, священник УГКЦ у Мелітополі. Українська Греко-Католицька Церква. <https://ugcc.ua/data/svyashchennyky-vidchuvaly-shcho-e-potreba-buty-z-lyudmy-shchob-dopomagaty-ym-znahodyty-svitlo-dushi-nadiyi-i-bozhoy-lyubovi-o-petro-krenitsky-svyashchennyk-ugkts-u-melitopol-1693/>
- Майстерня академічного релігієзнавства. (2025, 25 серпня). *Релігія в огні. Кількість зруйнованих та пошкоджених об'єктів в Україні внаслідок війни з РФ з 24.02.2022 по 24.08.2025*. [Долучено зображення]. Facebook. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=827645006593867&set=a.261857113172662>
- Окупаційна влада рф заборонила діяльність УГКЦ на окупованій частині Запорізької області (документ).* (2023, 7 грудня). Українська

Греко-Католицька Церква. <https://ugcc.ua/data/okupatsiy-na-vlada-rf-zaboronyla-diyalnist-ugkts-na-okupovaniy-chasty-ni-zaporizkoy-oblasti-dokument-4036/>

Релігійна свобода в умовах агресії РФ проти України: Експерти про досвід 2014–2022 років. (2022, 20 березня). Державна служба України з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС). <https://dessa.gov.ua/roundtable-18-march-2022/>

У Мирнограді на Донеччині під обстрілами евакуюють храми УГКЦ. (2024, 12 серпня). Українська Греко-Католицька Церква. <https://ugcc.ua/data/u-myrnograd-na-donechchini-pid-obstrilamy-evakuyuyut-hramy-ugkts-5275/>

Фенно, І. (2024, 1 лютого). "Я не можу змінити обставини чи ситуації, те, що бачу чи чую, але можу бути поруч", – отець Олександр Богомаз. Майстерня Академічного релігієзнавства. <https://surl.li/knseah>

Ehrlich, M. (2025, 7 April). *Soul occupation. The number of religious congregations in occupied Ukraine has halved in three years as Moscow cements its control.* Novaya Gazeta Europe. <https://novayagazeta.eu/articles/2025/04/07/soul-occupation-en>

References

- Basauri-Zuzina, A. M., Leshchynskyi, A., Nikiforov, K., Pidgoma, L., Sevastyaniva, U., Fenko, I., & Khalikov, R. (2022). *Religion in fire. Report on the results of monitoring the facts of damage to religious structures as a result of the large-scale Russian invasion of Ukraine (February 24 – August 24, 2022)*. Workshop of Academic Religious Studies [in Ukrainian]. <https://surl.li/klalkb>
- Dioceses.* (n.d.). Roman Catholic Church in Ukraine [in Ukrainian]. <https://rkc.org.ua/rkc-v-ukrayini/diyeczeziyi/>
- Ehrlich, M. (2025, 7 April). *Soul occupation. The number of religious congregations in occupied Ukraine has halved in three years as Moscow cements its control.* Novaya Gazeta Europe. <https://novayagazeta.eu/articles/2025/04/07/soul-occupation-en>
- Eparchies and Exarchates of the Ukrainian Greek Catholic Church.* (n.d.). Ukrainian Greek Catholic Church [in Ukrainian]. <https://ugcc.ua/eparchies/>
- Faith under ban: How in Zaporizhzhia region, through the kidnapping of priests and the seizure of churches, the occupiers destroyed religious freedom.* (2024, June 20). The first Zaporizhzhia [in Ukrainian]. https://1news.zp.ua/vira-pid-zaboronoyu-yak-u-zaporizkij-oblasti-z-dopomogoyu-vikraden-svyashhennikiv-ta-zahonnnya-hramiv-okupanti-znishhili-religijnusvobodul/?utm_source=ukrnet_news
- Fenko, I. (2024, February 1). "I cannot change circumstances or situations, what I see or hear, but I can be there," – Father Oleksandr Bogomaz. Workshop on Academic Religious Studies [in Ukrainian]. <https://surl.li/knseah>
- In Myrmogradi, Donetsk region, UGCC churches are being evacuated under shelling.* (2024, August 12). Ukrainian Greek Catholic Church [in Ukrainian]. <https://ugcc.ua/data/u-myrnograd-na-donechchini-pid-obstrilamy-evakuyuyut-hramy-ugkts-5275/>
- Kozak, O. (2022, December 26). "Priests felt that there was a need to be with people to help them find the light of the soul, hope and God's love," – Fr. Petro Krenitsky, priest of the UGCC in Melitopol. Ukrainian Greek Catholic Church [in Ukrainian]. <https://ugcc.ua/data/svyashchennyky-vidchuvaly-shcho-e-potreba-buty-z-lyudmy-shchob-dopomagaty-ym-znahodyty-svitlo-dushi-nadiyi-i-bozhoy-lyubovi-o-petro-krenitsky-svyashchennyk-ugkts-u-melitopol-1693/>
- Religious freedom in the context of Russian aggression against Ukraine: Experts on the Experience of 2014–2022.* (2022, March 20). State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience (DESS) [in Ukrainian]. <https://dessa.gov.ua/roundtable-18-march-2022/>
- Report on the network of religious organizations. As of January 1, 2022.* (n.d.). State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience (DESS). <https://dessa.gov.ua/religion/>
- Statement of the State Service of Ukraine for ethnopolitics and freedom of conscience on the campaign to mask crimes of the Russian Federation against religious freedom, human dignity, and the rights of believers.* (2024, June 17). State Service of Ukraine for Ethnopolitics and Freedom of Conscience (DESS) [in Ukrainian]. <https://dessa.gov.ua/zaiava-dess-shchodo-kampanii-z-maskuvannia-zlochyniv-rf-proti-relihiynoi-svobody-hidnosti-liudyny-prav-viruiuchykh/>
- The occupation authorities of the Russian Federation banned the activities of the UGCC in the occupied part of the Zaporizhzhia region (document).* (2023, December 7). Ukrainian Greek Catholic Church [in Ukrainian]. <https://ugcc.ua/data/okupatsiy-na-vlada-rf-zaboronyla-diyalnist-ugkts-na-okupovaniy-chasty-ni-zaporizkoy-oblasti-dokument-4036/>
- Workshop of Academic Religious Studies. (2025, August 25). *Religion in Fire. Number of destroyed and damaged objects in Ukraine as a result of the war with the Russian Federation from 02/24/2022 to 08/24/2025*. [Image attached]. Facebook [in Ukrainian]. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=827645006593867&set=a.261857113172662>
- Zarembo, K. (2022). *The Rise of the Ukrainian Sun. Histories of the Donetsk and Luhansk Regions of the Early 21st Century* [in Ukrainian]. Choven.

Отримано редакцією журналу / Received: 07.08.25
Прорецензовано / Revised: 12.08.25
Схвалено до друку / Accepted: 10.09.25

Iryna FENNO, PhD (Philos.)
ORCID ID: 0000-0001-8268-7675
e-mail: fenno@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CATHOLIC AND GREEK CATHOLIC COMMUNITIES IN UKRAINE DURING THE FULL-SCALE WAR

B a c k g r o u n d . *In this article, the author analyses the functioning of Catholic and Greek Catholic communities in the context of full-scale war, identifying the main challenges and threats. In examining the changes in the lives of religious organizations in Ukraine, special attention is paid to the circumstances in which communities have to operate, namely regular shelling, the capture of certain territories by the enemy, the presence of communities in the zone of military operations, or occupation. All this leads to the disappearance of communities, their forced evacuation or voluntary resettlement, dispersal across different territories, etc.*

M e t h o d s . *The author uses methods of analysis and synthesis to study the state and main challenges in the life of religious communities, as well as to identify the peculiarities of their functioning in wartime conditions. The use of the comparative method made it possible to compare the situation of different denominations and identify the main trends characteristic of Catholic and Greek Catholic communities.*

R e s u l t s . *An analysis of the situation regarding the protection of religious rights and freedoms in the temporary occupied territories (TOT) has revealed significant violations in the area of religious freedom. These include institutional restrictions and prohibitions, as well as persecution and physical pressure on clergy and believers. Conditions are being created on the ground that make it impossible for religious organizations to operate in the TOT if they do not show loyalty to the occupation regime, refuse to cooperate, or refuse to submit to the jurisdiction of the Russian Orthodox Church. The article provides evidence of the persecution of Greek Catholic clergy and deportation using various forms of violence. The property of Catholic and Greek Catholic communities is also unprotected against the arbitrary actions of the occupying regimes. It has been determined that all these factors have led to the cessation of almost all Catholic communities and absolutely all Greek Catholic communities.*

C o n c l u s i o n s . *However, despite the difficult circumstances of the war, Catholic and Greek Catholic communities are actively engaged in various types of assistance and support, including spiritual, psychological, humanitarian, and other forms of aid. In other words, the war has had a significant impact on the state and activities of religious communities, but Catholic and Greek Catholic communities have demonstrated a high level of social mobilization, solidarity, and united work for the victory of Ukraine.*

K e y w o r d s : *war, Catholics, Greek Catholics, communities, religious life, religious buildings, temporarily occupied territories.*

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.